

Igei személyragok
Urbanus Rhegius *Sieluin vahvistus* című művében

JUHOS Meri

Debreceni Egyetem, Nyelvtudományok Doktori Iskola
Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Intézet
juhos.meri@arts.unideb.hu

Bevezetés

Az úgynevezett *esiagricolalainen*, azaz az Agricola előtti írásos dokumentumok a finn írásbeliség kezdeteibe adnak betekintést. Ezeknek a nyelvemlékeknek az egyike a *Westh-kódex* néven ismert, többféle egyházi szöveget tartalmazó kézirat, amelynek keletkezési ideje az 1540-es évekre tehető. A kódex egyedülálló része egy, az *Ars moriendi* műfajába tartozó lélekgyógyító kézikönyv, amelynek egyetlen finn nyelven elérhető példánya ebben a kódexben őrződött meg számos imádság, egy mise leírása és egy templomi kézikönyv mellett.

A *Sieluin vahvistus* címmel finnre átültetett mű eredeti szerzője Urban Rieger (1489–1541) protestáns lelkész és prédikátor, aki később Urbanus Henricus Rhegius néven több, a reformációhoz kapcsolódó művet adott ki. Az eredetileg *Seelenn artzney für gesund und krancken zu disen gefärlichen zeyten* [A lélek gyógyírja az egészségre és betegségekre ezekben a veszélyes időkben] címen, 1529-ben megjelent kézikönyv a haldoklók gondozását volt hivatott megkönnyíteni a papok számára. Maga az *Ars moriendi* műfaj olyan gazdagon illusztrált kiadványokat takar, amelyek bibliai példázatok és imádságok segítségével készítik fel a haldoklókat az elkerülhetetlenre.

A kézikönyv a finn fordításban a következő címet viseli: *Sieluin vahuistos lohutos ia läkitys aina kyllän kehuolinen, mutta caicken enimmän cooleman tuskas*¹ [A lelkek megerősítése, vigasztalása és gyógyítása mindig nagyon szükséges, de leginkább a halál fájdalmában]. A *Westh-kódex*ben található

---

¹ Mai finn átírásban: *Sieluin vahvistus, lohutus ja lääkitys aina kyllin kelvollinen, mutta kaikkein eniten kuoleman tuskassa.*

egyetlen finn nyelvű fordítás láthatóan piszkozat, jelentős mennyiségű hibát, elírást és jegyzetelést tartalmaz. A kézírások különbsége elárulja, hogy legalább két fordító dolgozott rajta, de rájuk utaló név vagy megjegyzés sehol sem található a kódexben. Egyedül a kézirat tulajdonosának, Mathias Westhnek a kézjegye látható két helyen, ezen kívül a későbbi könyvtári leltárbejegyzések pecsétjei adnak támpontot a kódex további utazásáról (a kódexről, annak keletkezési körülményeiről, Rieger munkásságáról ld. Juhos 2020, 2021, további irodalommal).

A Westh-kódex lehetséges keletkezési helye a délnyugati nyelvjárasterülethez (finnül *lounaismurre*) tartozó Turku és Rauma környéke (Kallio 2012: 11–12). Kutatásom szempontjából a nyelvjárás legfontosabb jellemzője az ún. *loppuheitto*, azaz a szóvégi rövid magánhangzók eltűnése, amely a 16. századi szövegekben gyakori volt (Rapola 1965: 105–109).

Korábbi írásaimban (Juhos 2021, 2022) a *Sieluin vahvistus* hangjelölését és birtokos személyragjait vizsgáltam, jelen tanulmányomban pedig a kiejelentő mód jelen idejű, állító igeragozással foglalkozom. A példák fordítása során az eredeti szöveg minél teljesebb visszaadására törekedtem. A bibliai idézeteket szöveghű módon, míg a papoknak szánt magyarázatokból és párbeszédkekből származó részleteket a mai finn nyelvnek megfelelően fordítottam.

Az igeragok

a) Sg1

Egyes szám első és második személyben a korpuszban található igeragok megegyeznek a mai finn nyelv ragjával, eltérés csak hangjelölésbeli különbség vagy elírás esetén tapasztalható.

Egyes szám első személyű igeragból összesen 21 fordul elő a szövegben, egy kivétellel mindenhol *-n* ragot találunk.

SV:	<i>Minä vaiuainen londocappale seison sinun kädhes alla</i>
Mai finn:	<i>Minä, vaivainen luontokappale, seison sinun kätesi alla</i> 'Én, nyomorult élőlény, kezeid alatt állok'
SV:	<i>Sentähdhen ios Christus eläpi nin tactolen mine mös elä</i>
Mai finn:	<i>Niin kuin Kristus elää, niin tahdon minä myös elää</i> 'Ahogy Krisztus él, úgy akarok és is élni'
SV:	<i>O Jsä Sinun Käβihis minä annan minun hengen</i>
Mai finn:	<i>O Isä, sinun käsiisi minä annan hengen</i> 'Ó Atyám, kezedbe adom lelkemet'

Az egyetlen eltérő példában az első személyt jelölő névmás után a második személyű *-t* igeragot találjuk. Ez valószínűleg elírás, másolási hiba lehetett.

SV: *O herra minä **ruckoelet** sinua sinun laupiudhes cautta*
 Mai finn: *O Herra, minä **rukoilen** sinua sinun laupeutesi kautta*
 'Ó Uram, imádkozom hozzád a te irgalmadért'

b) Sg2

A ragok itt is nagymértékben megegyeznek a mai todalékkal. Ez a rag összesen 64 ízben fordul elő, háromféle alaki variációban: 59 esetben (92%) a mai finn alakkal megegyező *-t* rag szerepel, 4-szer *-tt*, egyszer *-th* forma. Mivel a korabeli helyesírásban még nem volt egységes hangjelölés, a változatok a *t* hang eltérő lejegyzésének tudhatók be. Ez utalhat arra, hogy a szöveg különböző részeit más-más ember írta, fordította, vagy történetelt néhány javítás, ahol a javító személyek a saját maguk által megszokott hangjelölést alkalmazták. Az eltérő ragváltozatok jellemzően a többségben lévő változattal egyazon mondatban fordulnak elő. Az *uskoa* 'hisz' ige alakjai mindhárom jelen lévő változatban megtalálhatók a szövegben: *vskott*, *vscot* és *vskoth*.

-t

SV: *Sen pyhen hengen sanoista **culet** sine*
 Mai finn: *Pyhän hengen sanoista **kuulet** sinä*
 'a szentlélek szavaiból hallod'

SV: *Jos sinä vaiuoin **vscot** Jesusen Christusen paelle*
 Mai finn: *Jos sinä vaivoiin **uskot** Jesus Kristusseen*
 'ha erősen hiszel Jézus Krisztusban'

SV: *Usco se vaguasti nin sine **elet** ijanikaickisesta*
 Mai finn: *Usko vahvasti, niin **elät** ianikaickisesti*
 'Higgy erősen és örökké élsz majd'

-tt

SV: ***Saatt** vissist synnis antexi*
 Mai finn: ***Saat** varmastis syntisi anteeksi*
 'Bűneidről bizonyosan bocsánatot nyersz'

SV: *Ninquin sen sairān edeses oleuan neghet, **madhatt** puhella hänen cansans*
 Mai finn: *Niin kuin näet sairaan edessäsi, **mahdat** puhua hänen kanssaan*
 'Ahogyan azon beteget magad előtt látod, úgy tudsz beszélni vele'

SV: *Ios sinä vaiuoin **vs**kott tämen euang(eliumin)*
 Mai finn: *Jos sinä vahvasti **uskot** tähän evankeliumiin*
 'ha erősen hiszel ebben az evangéliumban'

-th

SV: *Ios sina vaiuoin **vs**koth ette Christus on cuoluth nijh hyuin sinun edhestäs*
 Mai finn: *Jos sinä vahvasti **uskot** että Kristus on kuollut niin hyvin sinun edessä*
 'Ha erősen hiszed, hogy Krisztus elötted (érted) halt meg'

c) Sg3

A vizsgált szöveg jellegéből adódóan az egyes szám harmadik személyű igei személyrag fordul elő a legtöbbször a korpuszban. 314 esetben a létigéről van szó, amelyet ennél a ragnál a nagy számú előfordulás miatt külön vizsgáltam.

Míg a mai finn nyelvben a harmadik személyű igeragot az igei utolsó magánhangzójának megnyúlása adja (kivétel a 2. igei típus, ahol nem hosszabodik a magánhangzó), a korpuszban vizsgált igék esetében a régen általános *-pi* és az *-u/-y* alakokat használták.² A *-pi* 74 ízben fordul elő, 38 esetben az *-u* található, 80 helyen *-y* és annak változata, az *-j* (68 és 12 előfordulás).

-pi

SV: *Christusen colema **tulepi** sinun vs*calloxes ia sinun awxes
 Mai finn: *Kristuksen kuolema **tulee** sinun uskallukseksi ja sinun avukseksi*
 'Krisztus halála a te bátorításodra és segítségedre történt'

SV: *Jsä sen tekey ioka caikisa paicoissa **kiendäpi** hänen silmensä meidhen polen*

Mai finn: *Isä sen tekee joka kaikissa paikoissa **kääntää** hänen silmänsä meidän puoleen*
 'Atyánk teszi azt, aki tekintetét mindenhol felénk fordítja'

SV: *Jos hen vaiuoin **tunustapi** christusen henen vapattaiaxenß*

Mai finn: *Jos hän vaivoin **tunnustaa** Kristuksen hänen vapahtajaksi*
 'Ha bizonyosan vallja Krisztust az ő szabadítójának [megváltójának]'

-u

SV: *Hen Christusta site oickeata wapactaija **wastan ottau***

Mai finn: *Hän Kristusta, sitä oikeaa vapahtajaa **vastaanottaa***
 'Krisztust, az igazi szabadítót befogadja'

² Az *-u*, *-y* ragváltozat végső soron a *-pi* rag gyenge fokából (*-vi*) rövidült a tövégi *-i* lekopásával. Az *u*, *y* és *j* eredetileg a /v/ hangot jelölte (*cuoleu* [kuolev] < *kuolevi*), majd félhangzóvá váltak, és szóvégi diftongus lett belőlük.

SV: *Nin mös **cuoleu** meiden cuolemanna*
 Mai finn: *Niin [Kristus] myös **kuolee** meidän kuolemana*
 'Így hal meg Krisztus a mi halálunkként [érettünk]'

SV: *Sentehdhen **lohdhuttau** Pauali Corintin canþa*
 Mai finn: *Niin **lohduttaa** Paavali Korinthin kanssa*
 'Így vigasztal Pál a korinthusiakkal [a Korinthusiaknak címzett levélben]'

-y / -y̆

SV: *Nin **ylesheittaey** hänenssä vaiua ia tuska*
 Mai finn: *Niin **ylösheittäü** hänessä vaiva ja tuska*
 'Így feltámad benne a baj és a bánat'

SV: *Ioss hen waiuoin edhes **tuley** ennen quin elämä loppunu on*
 Mai finn: *Jos se vaivoin edes **tulee** ennen kuin elämä loppunut on*
 'Ha ő biztosan megjelenik, mielőtt az élet véget ér'

SV: *Cosca cuolema sinua **peliettäy***
 Mai finn: *Koska kuolema sinua **peljättäü***
 'Mert a halál megfélemlít téged'

SV: ***Tekey** sen wiþisti meidhen parhaxenna*
 Mai finn: ***Tekee** sen vissisti meidän parhaaksemme*
 'Ő bölcsen a mi jobbulásunkért teszi'

Ø

A szövegben 70 helyen találtam olyan egyes szám harmadik személyű alakot, amely nem kapott személyragot (ezek között nem volt 2. ige típusba tartozó ige). Mivel abban a korban a hangok hosszúságának a jelölése esetleges (és ritka) volt, nem lehet eldönteni, ezekben az esetekben a szó végén rövid vagy hosszú magánhangzó állt-e. Mivel egyes nyelvjárásokban a múlt időben az időjel nélküli forma használatos (pl. *sanoi* helyett *sano*), így sokszor azt sem világos, jelen vagy múlt idejű alakokról van-e szó (ebben a szövegkörnyezet lehet segítségünkre). Minden bizonnyal múlt idejű alak:

SV: *Sendaedhen **sano** christus*
 Mai finn: *Sen tähden **sanoi** Kristus*
 'Ezért mondá Krisztus'

SV: *Nin se quitengin **tapactu***
 Mai finn: *Niin se kuitenkin **tapahtui***
 'Így ez [a feltámadás] mindenképpen megtörtént'

Valószínűleg jelen idejű alak:

SV: *Jos ioku sýndiä **teke** siiten meille on edhesuastaia Jumalan tükönä*

Mai finn: *Jos joku syntiä **tekee**, sitten meillä on edesvastaaja Jumalan luona*
 'Ha valaki bünt követ el, ezután vádlottként áll Isten előtt'

SV: *Mutta tuley sencaltainen itku ia tuska **tule** sydhämen*

Mai finn: *Mutta tulee senkaltainen itku ja tuska **tulee** sydämeen*
 'De eljő afféle sírás, és bánat jő a szívre'

SV: *Tuska ia vaijua, iocaitzen inhimiseri sielum päälle **peliettü** quin paha tekepi*

Mai finn: *Tuska ja vaiva, jokaisen ihmisen sielun päälle **peljättää**, kun pahaa tekee*
 'Bánat és kín rémiszti minden ember lelkét, ha rosszat cselekszik'

A korabeli korpuszokban a *-pi* és *-v* [-*u*, -*y*, -*ÿ*] ragok használata általános volt. A Westh-kódex mellett megfigyelhető Agricola műveiben és az Uppsalai kódexben³ is, az arányok azonban eltérnek. Míg Agricolánál a magánhangzó kiesése után létrejött *-v* csak elszórva (az összes művében együttvéve 19 alkalommal) fordul elő, a teljes Westh-kódexben az előfordulási arány 30%, az Uppsalai kódexben pedig 20%, a rag tehát a korábban keletkezett művekben sokkal gyakrabban megtalálható. Az Agricola utáni művekben egyáltalán nem fordulnak elő, magánál Agricolánál pedig már 1550 előtt megszűnik ennek a ragtípusnak a használata.

A *-pi* rag a korabeli korpuszokban kisebb százalékban fordul elő, mint a *Sieluin vahvistus*-ban, a teljes Westh-kódexben és az Uppsalai kódexben is 20% körül van az arányuk. A későbbi szövegekben ritkán található meg, az 1600-as évek műveiben, beleértve az 1642-es Bibliafordítást is, csak a mai finn nyelvre is jellemző magánhangzónyúlás (-*V*), ill. a hosszú magánhangzóra végződő igeformáknál a ragnélküliség az általános (VVKS, Nikkilä 1985: 101–104; Kiuru 1988: 7–76).

A **létinge** ragozása nem mutat változatosságot, Sg3-ban mind a 314 esetben a mai nyelvben megtalálható *on* forma szerepel. Emellett a perfectum segédigéje 14-szer *ombi* (< *on* + *pi*), pl. *ombi ollut*, *ombi maxanut*. Agricola az *onopi* formát is használta. A VVKS adatai szerint az írásbeliség korai szakaszában mintegy 40%-os az *ompi*, *onpi* előfordulása.

³ Uppsalában őrzik, hivatalos neve B-28-as kódex, misét és egyházi kézikönyvet tartalmaz.

- SV: *Tämä on totinen ios me sen waiuoin wscō taidhamme*
 Mai finn: *Tämä on totuus, jos me sen vaivoin uskoa taidamme*
 'Ez az igazság, ha ebben meggyőződéssel hinni akarunk'
- SV: *Nin quin colema on sȳnin palka eli rangaiustus*
 Mai finn: *Niin kuin kuolema on synnin palkka eli rangaiustus*
 'Ahogyan a halál a bűnnek egyaránt fizetsége és büntetése'
- SV: *Hen on souittaia meidhen sȳndein edhest*
 Mai finn: *Hän on sovittaja meidän syntien edestä*
 'Ő az, ki vezekel bűneinkért'

d) P11

A többes szám első személyű igerag összesen 32 alkalommal jelenik meg a szövegben, változatosságát pedig a ragban lévő mássalhangzó hosszúsága, a magánhangzó jelölése, illetve annak hiánya adja.⁴ A kieső magánhangzó leggyakrabban *a*, *ä*, *i*, de ritkábban az *e*, *u* és *y* is kieshetett. Ez a jelenség az ún. délnyugati nyelvjárási terület (*lounaismurre*) jellegzetessége, ahová a vizsgált korpusz feltételezett keletkezési helyeként azonosított Turku, Rauma és környéke is tartozik, így a kutatás szempontjából a hangkiesés kiemelt jelentőségű (Rapola 1965: 105–109).

Az előfordulások közül legnagyobb számban a *-mma* jelölést találjuk, 24 alkalommal, ez az összes előfordulás 81,2%-át teszi ki. Öt esetben (15,6%) a rag magánhangzója palatális: *-mme*, *-mmæ*, *-mmä*. Két helyen rövid nazálisal, *-ma* alakban szerepel (de a gemináta jelölésének bizonytalansága miatt nehéz megítélni, hosszú vagy rövid mássalhangzó áll-e a ragban). Egyetlen esetben szerepel magánhangzó nélküli alak (*-m*), ez a loppuheitto korabeli elterjedéséhez viszonyítva nagyon kevés.

-mma

- SV: *Sille aighalla quin me appu taruítzemma*
 Mai finn: *Sillä ajalla kun me apua tarvítsemme*
 'Abban az időben, amikor segítségre van szükségünk'
- SV: *Sille joß me vscomma ette Jesus on cuollu ia ylõsnosnut*
 Mai finn: *Sillä jos me uskomme, että Jeesus on kuollut ja ylõsnoussut*
 'Ezáltal ha hisszük, hogy Jézus meghalt és feltámadott'

⁴ A szó végi rövid magánhangzó eltűnése a *loppuheitto* vagy más néven *apokope*.

SV: *Jos me **cuolemma** christusesen cansa, nin meiden pitey mös elämen henen cansans*

Mai finn: *Jos me **kuolemme** Kristuksen kanssa, niin meidän pitää myös elää hänen kanssa*

'Ha meghalunk Krisztussal együtt, úgy élünk is kell vele együtt'

-ma

SV: *Haruoin **ajjattelema** me sen oikean tuleuaisen elämen*

Mai finn: *Harvoin **ajjatelemme** me sen oikean tulevaisen elämän*

'Ritkán gondolunk a valódi eljövendő életre'

SV: *Ia quinga hyuin me hänen pällens **vskoma***

Mai finn: *Ja kuinka hyvin me hänen päälle [häneen] **uskomme***

'És mennyire hiszünk öbenne'

-mme, -mmæ, -mmä

SV: *Ios me sen waiuoin wscō **taidhamme***

Mai finn: *Jos me sen vaivoin uskoa **taidamme***

'Ha ezt igazán hinni tudjuk'

SV: *Me **tiedhämme** ette me olemma cuolemasta wiedhyt elämähēn*

Mai finn: *Me **tiedämme**, että me olemme kuolemasta viedyt elämään*

'Tudjuk, hogy a halálból az életbe vitettünk'

SV: *Jos me **kärsimmä** henen cansans nin meiden pitey mös hallitzeman henen cansans*

Mai finn: *Jos me **kärsimme** hänen kanssansa, niin meidän pitää myös hallita hänen kanssansa*

'Ha vele együtt szenvedünk, úgy uralkodnunk is kell vele együtt'

-m

SV: *Sentedhen me me **madham** aina nein sanoa*

Mai finn: *Sen tähden me **mahdamme** aina näin sanoa*

'Ezért mindig mondhatjuk'

A korabeli korpuszokban az *-mma* és a *-mme* (*-mmä*) rag fordult elő általánosan, akkor még a rag részt vett a palatoveláris illeszkedésben (a korpuszban kivétel a *taidamme* alak). A vizsgált szövegben a *-mma* jelentős túlsúlyban van. A palatális magánhangzós változatok oka az *e/ä* féle magánhangzók jelölésének akkori bizonytalansága. A geminált nazális rövidülése szintén gyakori volt a korban, ennek ellenére a szövegben csak egyetlen esetet találunk. A szóvégi magánhangzó eltűnése az 1500-as évek kezdetén a délnyugati dialektusban általános volt, Agricola munkáiban is és az 1642-es biblia-

fordításban is kifejezetten gyakori (Rapola 1965: 105–109). Ehhez képest a *Sieluin vahvistus*-ban talált egyetlen előfordulás azt mutatja, hogy a fordító nem használta azt, valószínűleg azért, mert olyan területről származott vagy olyan területen végezte tanulmányait, ahol a magánhangzó kiesése igeragok esetén nem volt általános.

e) PI2

A többes szám második személyű igeragból van a legkevesebb a szövegben, ami annak jellegéből adódik. Összesen hat alkalommal található meg, ebből négyszer *-tta*, 1-1 alkalommal pedig *-ttä* és *-ta* alakban, tehát ez a rag is részt vett a palatoveláris illeszkedésben. A korban a magánhangzós változatok voltak általánosak, a magánhangzókieés ebben a ragban csak ritkán fordult elő (VVKS). A vizsgált korpusz a kevés minta ellenére is ehhez igazodik, mivel magánhangzó nélküli forma nem volt a találatok között (hiszen akkor egybeesne az Sg2 alakkal).

SV: *Tulkatta minun tykeni caicki te quin tötä **teghettä** ia raskoitetudh **oletta** ia minun tacton teidhen virgoitta*

Mai finn: *Tulkaa minun luokseni kaikki te, kun työtä **teette** ja raskotetut **olette** ja minun tahtoni teidät virvoittaa*
'Gyertek hozzám, kik megfáradtatok és terhet hordoztok, az én akaratom felüdít titeket'

SV: *Tö **oletta** cuolluet, ia teiden elämenna on salattu iumalasa christusen cansa*

Mai finn: *Te **olette** kuolleet ja teidän elämänne on salattu Jumalassa Kristuksen kanssa*
'Meghaltatok de az életek elrejtözött Istenben, Krisztussal együtt'

SV: *Nin vßein quin te sen **Iota**, tehettä minun muistoxeni*

Mai finn: *Niin usein, kuin te sitä **juotte**, tehkää minun muistokseni*
'Valahányszor isztok ebből, cselekedjétek az én emlékezetemre'

f) PI3

A többes szám harmadik személyű igerag összesen 60 alkalommal található meg a szövegben, kivétel nélkül *-uVt* formában. A különbséget a korban jellegzetes hangjelölések adják: a *v* hangot *u*-val, a magánhangzót *a*-val, *ä*-vel és *e*-vel egyaránt jelölték. 56 esetben (93,3%) a *-uat* van jelen, 2-2 esetben pedig előfordul a *-uet* és *-uät*.

- SV: *Ja vnodhamma poiss ne quin jäncaikiset ouat*
 Mai finn: *Ja unohdamme (pois) ne kuin iankaikkiset ovat*
 'És elfeledjük azokat, akik örökkévalók'
- SV: *Sitä lehinä tuleuat sÿmnit, quin me iumalata vastoin tehnyet olemma*
 Mai finn: *Sitä lähinnä tulevat synnit kuin me Jumalaa vastaan tehneet olemme*
 'Ennélfogva következnek bűnök, amelyeket Isten ellen vétettünk'
- SV: *Colme cappaletta pijnauat ia peliettauet hirmuisesta meite cuoleman tuscasa*
 Mai finn: *Kolme kappaletta piinaavat ja peljättävüt hirmuisesta meitä kuoleman tuskassa*
 'Három fejezet⁵ kínoz és megijeszt minket a szörnyűtől a halál fájalmában'
- SV: *Nämä cappalet peliettauet sen vanhan inhimisen hirmuisen mäsen ia vaiuan cansa*
 Mai finn: *Nämä kappaleet peljättävüt sen vanhan ihmisen hirmuisen melun ja vaivan kanssa*
 'Ezek a fejezetek megijesztik az öreg embert a rémület zajával és kínjával együtt'

Összefoglalás

A ragjelölések esetében a magánhangzóra végződő alakok mutatnak nagyobb változatosságot, aminek részben a palatoveláris illeszkedés, részben a korabeli hangjelölés bizonytalansága az oka. Ettől eltekintve a mai finn nyelvben található raggal javarészt azonos formákat találunk az egyes szám első, egyes szám második, valamint a többes szám második és többes szám harmadik személyben.

A legegységesebb az egyes szám első személy, ahol az egyetlen eltérő eset valószínűleg elírás következménye. Mivel a rag nem tartalmaz magánhangzót, nem volt bizonytalanság a jelölésben. Majdnem teljesen egységes a raghasználat az egyes szám második személyben is.

Egyes szám harmadik személyben a korban általánosnak számító *-u/-y* és *-pi*, valamint a ragnélküliség egyaránt megjelenik, az arányok azonban mások, mint a korabeli egyéb korpuszokban (Agricola művei, Uppsalai kódex). Míg Agricolánál az *-u/-y* ragok csak elszórva fordultak elő, a *Sieluin vahvis-*

---

⁵ A példázatnak az a fejezete, amit a pap éppen olvas a betegnek.

tus-ban ez az arány 30%, ami az Uppsalai kódex 20%-os előfordulási arányát is meghaladja. A létige egyes szám harmadik személyű ragozása kivétel nélkül a mai formával egyezik meg.

A létige szempontjából érdekes, hogy míg a korabeli korpuszokban egyes szám harmadik személyben jellemző volt az *onpi/ompi* használata, a *Sieluin vahvistus*-ban kizárólag *on* formában jelenik meg. Egyes forrásokban az *ompi* a 40%-ot is elérte, Agricola szívesen alkalmazta az *ompi* mellett az *onopi* formát is (ez délkeleti jellegzetesség) (VVKS).

A ragok előfordulásai közül a legnagyobb változatosságot a többes szám első személyű igerag adta, ennek oka a hangok hosszúságának bizonytalan jelölése. Itt nem mutatható ki a palatoveláris illeszkedés, magas hangrendű toldalék csak ritkán fordul elő. A többes szám második személy esetében még nincs jelen a mai *-tte* alak, túlnyomórészt mély hangrendű toldalék kapcsolódik. Többes szám harmadik személyben a magánhangzó palatoveláris illeszkedést mutat.

Ahogy a korabeli korpuszok egészében, úgy az igeragokban is ingadozó az *ā* és *e* hang jelölése.

A korpusz feltételezett keletkezési helye a nyugati nyelvjárás területe, emiatt ennek a nyelvjárásnak a jellegzetessége, a magánhangzókieés várható volt a szöveg elemzésekor. Ennek ellenére csak egyetlen esetben van jelen a szövegben, többes szám első személyben (aminek az is lehet az oka, hogy a következő szó elején magánhangzó áll). Hasonlóképpen a geminált nazálisok korabeli korpuszokban gyakori rövidülése is csak két helyen található meg, egyszer többes szám első, egyszer többes szám második személyben.

Sg1	Sg2	Sg3	létige	PI1	PI2	PI3
21	64	192	314	32	6	60
n 20	t 59	y/ÿ 80	on 314	mma 24	tta 4	uat 56
t 1	tt 4	pi 74		mme 3	ttä 1	uet 2
	th 1	u 38		ma 2	ta 1	uät 2
				mmæ 1		
				mmä 1		
				m 1		

Irodalom

- JUHOS MERI 2020: A Westh-kódex keletkezési körülményei. *Folia Uralica Debreceniensia* 27: 125–138.
- JUHOS MERI 2021: Hangjelölés Urbanus Rhegius 16. századi könyvének finn fordításában. *Folia Uralica Debreceniensia* 28: 163–178.
- JUHOS MERI 2022: Birtokos személyragok Urbanus Rhegius *Sieluin vahvistos* című művében. *Folia Uralica Debreceniensia* 29: 55–166.
- KALLIO, MARIA 2012: Westhin koodeksin kodikologiaa. In: Häkkinen, Kaisa (toim.), *Tutkimuksia Westhin koodeksista. Turun yliopiston suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppiaineen julkaisuja* 2. Turku. 10–28.
- KIURU, SILVA 1988: Agricola *tulepi*, ios henen *tule*. Ind. preesensin yks. 3. persoonan muodot Mikael Agricolan kielessä. In: Kalliokoski, Jyrki – Leino, Pentti – Pyhtilä, Pertti (toim.), *Kieli* 3: 7–76. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- NIKKILÄ, OSMO 1985: Apokope und altes Schriftfinnisch. Zur Geschichte der *i*-Apokope des Finnischen. Groningen.
- RAPOLA, MARTTI 1965: Suomen kirjakielen historia pääpiirteittäin I. Vanhan kirjasuomen kirjoitus- ja äänneasun kehitys. SKST 197. Helsinki.
- VVKS = Virtuaalinen Vanha Kirjasuomi. <http://vvks.it.helsinki.fi/index.html>

*

Personal suffixes in Urbanus Rhegius's *Sieluin vahvistos*

Urbanus Rhegius's work titled *Sieluin vahvistos* [Strengthening the soul] is one of the oldest hand-written texts of Finnish literacy. The corpus is found in the Westh Codex (written in the 1540's) along with several various religious texts. The present paper examines personal suffixes in the text. Given that Finnish phonetic notation was not yet consistent at the time of the translation, the suffixes show a variability due to the different ways of spelling and palatovelar alignment. In the Sg3 form, there are the usual forms of the period, but the proportion of occurrences differs from other works of the period. The verb of existence is similar to the present Finnish language, while the other corpora written in the same period used commonly the *-pi* suffix. The phenomenon of vowel deletion (*loppuheitto*) is characteristic of the Western dialect, which is also analysed in the paper.

Keywords: Finnish language, language history, Westh Codex, conjugation

MERI JUHOS